

บทคัดย่อ

โครงการ “แนวทางการสร้างกลุ่มผู้เลี้ยงไก่ไข่ในครัวเรือนตามแนววิถีเศรษฐกิจพอเพียงบ้านคลองมะหาด อำเภอนาทะเกียบ จังหวัดฉะเชิงเทรา มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาทบทวนความรู้ ภูมิปัญญาเรื่องการเลี้ยงไก่ของชุมชนบ้านคลองมะหาด ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน 2) เพื่อศึกษาทบทวนวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านคลองมะหาด ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน 3) เพื่อศึกษาต้นทุนและศักยภาพของกลุ่มผู้เลี้ยงไก่ไข่ในครัวเรือนบ้านคลองมะหาดตามแนววิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลท่าตะเกียบ อำเภอนาทะเกียบ จังหวัดฉะเชิงเทรา 4) เพื่อศึกษาแนวทางการสร้างกลุ่มผู้เลี้ยงไก่ไข่ในครัวเรือนบ้านคลองมะหาด อำเภอนาทะเกียบ จังหวัดฉะเชิงเทรา

การดำเนินงานวิจัยนี้ใช้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ผ่านขั้นตอนกระบวนการทำวิจัยแบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยใช้การจัดเวทีประชุมกลุ่มย่อย การสำรวจ และการสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือหลักในการเก็บข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า ย้อนไป 40 ปีที่แล้วบ้านคลองมะหาดยังไม่มีบ้านคน ปีพ.ศ. 2515 เริ่มมีผู้บุกเบิกพื้นที่สัมปทานตัดไม้ เริ่มมีผู้คนอพยพมาตั้งหลักปักฐานในพื้นที่ ในยุคบุกเบิก ชาวบ้านอาศัยหาอาหารจากป่าเป็นหลัก ใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านที่ติดตัวมา ประเภท จั่น บ่วง แร้ว ปืนผูก เป็นเครื่องมือล่าสัตว์ ชาวบ้านหาอยู่หากินกับป่า บ้านคลองมะหาดมีการเลี้ยงไก่มาตั้งแต่สมัย ปู่ ย่า ตา ยาย ไก่บ้านไม่ค่อยเป็นโรค เลี้ยงง่าย ตายยาก ลูกตก การเลี้ยงเพื่อไว้กินไข่ และไว้กินเนื้อ พันธุ์ไก่ที่เลี้ยงจะเป็นไก่พันธุ์พื้นเมือง เช่น ไก่แจ้ ไก่ฮู ไก่ชน ปีพ.ศ.2520 เป็นช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจอย่างมากตามนโยบายภาครัฐ ส่งผลมายังภาคการเกษตร โดยภาครัฐมีนโยบายเร่งอัตราการผลิตเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจขนาดใหญ่ ส่งผลให้ประชาชนเร่งขยายพื้นที่เพื่อทำการเกษตรเพิ่มขึ้น ตอบสนองความต้องการและให้เกิดการกระตุ้นทางเศรษฐกิจตามนโยบายของภาครัฐ ประชากรในบ้านคลองมะหาดค่อยๆ เพิ่มจำนวนมากขึ้น แต่โดยเฉลี่ยแล้วชาวบ้านคลองมะหาดก็ยังมีพื้นที่ถือครองทำกินกันไม่มาก บางครัวเรือนก็ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง

ปัญหาโดยภาพรวมของชุมชน 1) ชาวบ้านไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง 2) ราคาเช่าที่ดินมีราคาสูง 3) ขาดแหล่งน้ำสำหรับการเกษตร 4) ราคาสินค้าเกษตรไม่แน่นอน 5) ชาวบ้านขาดความรู้ ความเข้าใจ ในการประกอบอาชีพ 6) ต้นทุนราคาสินค้าการเกษตรมีราคาแพง จากความพยายามหาทางออกด้านการพัฒนาอาชีพที่ผ่านมานั้น ได้มีการสำรวจเรื่องอาหารการกินในเบื้องต้นพบว่า ชาวบ้านมีการบริโภคไข่ไก่ภายในครัวเรือนประมาณ 1-5 ฟอง/วัน/ครัวเรือน จึงได้มีการส่งเสริมการเลี้ยงไก่พันธุ์ผสม เพื่อให้ชาวบ้าน มีโปรตีนราคาถูกบริโภคในครัวเรือน แต่ในหลายโครงการยังไม่ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน กระบวนการงานวิจัยท้องถิ่นได้ชวนชุมชนทบทวนต้นทุนและศักยภาพของตัวเอง พบว่า การผสมอาหารโดยใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นทั้งหมด ยังเป็นเรื่องที่ชุมชนจัดการรวมไม่ได้ ทีมวิจัยเริ่มต้นมีกำลังเลี้ยงไก่ได้เพียงครอบครัวละ 10-20 ตัว รวม 2 รุ่นการทดลองประมาณ 500ตัว ยังไม่เหมาะสมเพียงพอต่อการจัดทำอาหารผสมเองได้ วัตถุดิบที่สำคัญเช่นปลาป่น หัวอาหาร ไม่มีในชุมชนต้องจัดซื้อจากภายนอก ซึ่งกระบวนการจัดการยังใช้ต้นทุน กำลังคน และเวลา ดังนั้น วัตถุดิบที่มีในชุมชนน่าจะเป็นเพียงตัวช่วยเสริมให้ลดต้นทุน ทิศทางการทดลองเชิงปฏิบัติการจึงเน้นไปที่ศึกษาการรวมกลุ่มเพื่อจัดการการซื้ออาหารกระสอบร่วมกัน

จากกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม พบว่า ทีมวิจัยชุมชนมีความรู้ เพิ่มขึ้น ใกล้เคียงกัน รู้จักพันธุ์ไก่ไข่ ลักษณะพันธุ์ไก่ เปรียบเทียบกัน ความอ่อนแก่อายุไก่ การให้อาหาร สภาพแวดล้อม การรักษา การประเมิน

ศักยภาพตัวเอง ดูแลไปได้ครอบครัวละกัตัว การบริหารต้นทุนค่าอาหาร ค่าพันธุ์ไก่ ซื่อรวมกัน การเพิ่มอำนาจ
 ต่อรองของกลุ่ม และจากการทดลองศึกษาแนวทางการสร้างกลุ่มผู้เลี้ยงไก่ไข่ในครัวเรือนพบว่า ทีมวิจัยเห็นพ้อง
 ร่วมกันว่า ต้องร่างข้อตกลงของกลุ่ม เพื่อหามาตรการให้กลุ่มอยู่รอดระยะยาว มุมมองความยั่งยืนของกลุ่มจาก
 การร่วมกันพูดคุยของสมาชิกทีมวิจัยไก่ไข่ มีความคิดว่ากลุ่มจะยั่งยืนได้ ต้องมีความสามัคคี กินทุกอย่างที่เราปลูก
 ซื่อเฉพาะเนื้อที่เราต้องการ และประเมินจากสุขภาพของทุกคนในชุมชน ต้องดีขึ้น เด็กไม่ขาดสารอาหาร คนชราไม่
 เจ็บไข้ ทีมวิจัยร่วมกันวาดภาพฝันในอนาคต สิ่งที่ต้องศึกษาและพัฒนาต่อ คือต้องรวมกลุ่มเพื่อเป็นกลุ่มวิสาหกิจ
 ชุมชนให้ได้ ต้องศึกษาช่องทางการตลาดเพิ่มเติมการตลาดทั้งภายในและภายนอกชุมชน การแปรรูป การตลาด
 ออนไลน์ ศึกษาแนวทางการเพิ่มสมาชิกผู้เลี้ยงไก่ หรือขยายจำนวนการเลี้ยง/ราย และผลักดันให้ชุมชน
 หน่วยงาน เห็นพ้องว่าการเลี้ยงไก่ไข่เป็นอาชีพเพื่อลดผลกระทบจากช้างป่าได้ การเลี้ยงไก่ไข่ในครัวเรือน ใช้พื้นที่
 น้อย ใกล้เคียงบ้าน ช่วยลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ครัวเรือน อาจช่วยชดเชยการสูญเสียรายได้จากการเข้าทำลายผลผลิต
 ในไร่ ในสวนจากช้างป่า ในหมู่บ้าน มีผู้สูงอายุ มากขึ้น มีผู้หญิง เด็ก ซึ่งเป็นแรงงานที่สามารถช่วยกันเลี้ยงไก่ไข่ได้